

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ (ГІТАРНОЇ) ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. Коваленко А. **Методологічні основи розвитку інструментальної (гітарної) галузі.** У статті досліджується генезис інструментальної (гітарної) освіти яка майже півстоліття користується попитом серед молоді та суспільного загалу. Доведено, що з середини ХХ століття гітарна виконавська галузь стрімко увійшла в систему музичної освіти на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях, представники якої сьогодні уславлюють вітчизняну гітарну школу на провідних міжнародних конкурсах, концертних заходах, майстер-класах, якісно готують фахівців у сфері культури та мистецтва, викладачів за фахом. Проте, гітарне мистецтво знаходиться за межами уваги науковців, більшість їх робіт висвітлюють окремі аспекти розвитку гітарної освіти в країні, що свідчить про локальний характер досліджень.

Ключові слова: методологічні основи, інструментальна (гітарна) освіта, виконавці, музичне мистецтво, практика, підготовка, педагогічний досвід.

З метою вивчення наукового доробку за темою дисертаційного дослідження ми звернулися до аналізу галузевої літератури, який дозволив систематизувати наявні роботи дослідників та окреслити коло проблем, які потребують наукового осмислення. Розвиток гітарної освіти представлено в наукових статтях та дисертаційних дослідженнях зарубіжних науковців (Аль Фатих Хуссейн Ахмед, В. Борисевич, В. Ганєєв, Н. Дмитрієва, К. Ільгін, Л. Карпов, Д. Кругіков, О. Петропавловський, М. Самохіна, О. Скринніков, О. Тимофєєв, Фан Дінг Тан, Н. Якименко) та вітчизняних авторів (В. Грищенко, О. Жерздеєв, Т. Іванніков, В. Козлін, М. Михайленко, Є. Мошак, О. Рогоза, В. Сидоренко, А. Тихонравова, В. Ткаченко), в яких висвітлено генезис гітарної галузі в окремих регіонах України, інших держав (Росії, В'єтнаму, Судану), проаналізовано діяльність композиторів в контексті еволюції гітарного музичного жанру, особливості формування виконавської майстерності у гітаристів, що дозволяє дійти висновку про переважно мистецтвознавчий характер наукових розвідок авторів.

Мета статті – узагальнення наукових підходів у контексті дослідження історії розвитку інструментальної (гітарної) галузі.

Цікавою з позиції історико-культурологічного підходу є робота дослідника Фан Динь Тан „Гітарне мистецтво В'єтнаму в контексті світового гітарного мистецтва”, в якій автор розкриває вплив суспільно-політичних тенденцій на розвиток гітарної музичної галузі в локально зазначеній країні [13]. Фан Динь Тан звертає увагу на роль держави в процесі організації системи музичної освіти, функціонування музичних освітніх закладів, наголошує на необхідності міжнародної співпраці між представниками мистецько-освітньої галузі різних країн з метою реалізації творчих, освітніх та наукових проєктів, обміну педагогічним досвідом задля створення єдиних вимог у процесі підготовки майбутніх фахівців інструментального (гітарного) виконавсько-педагогічного профілю.

Дійсно, в умовах інтернаціоналізації освітнього простору головним сегментом діяльності мистецьких установ є накопичення та обмін світовим творчим та педагогічним досвідом, що уможлиблює окреслити здобутки та недоліки в контексті організації певної національної системи освіти, запровадити ефективні освітні технології у процес підготовки фахівців інструментальної (гітарної) виконавсько-педагогічної справи.

Фан Динь Тан в контексті аналізу еволюції гітарного мистецтва в країні визначає вплив в'єтнамської народної музики на процес розвитку галузі. І в цьому сенсі автор звертає увагу на специфічні особливості традиційної музичної культури В'єтнаму, розкриває її гармонійну та мовно-інтонаційну організації. Ми поділяємо думку автора та вважаємо, що саме національні народні традиції складають основу розвитку професійної музичної культури, адже зароджуючись в межах аматорського музикування кожна інструментальна галузь, переважно народного походження, під впливом соціокультурних трансформацій та історичних тенденцій здобувала нові естетичні та функціональні якості. В контексті визначення передумов становлення гітарного мистецтва у В'єтнамі автор здійснює органологічний аналіз розвитку національного інструментарію та визначає різновиди гітари, які широко використовуються в музичній культурі країни, а саме: шестиструнна (іспанська), гавайська, електрична і в'єтнамська (гітара Кай Ліонга) з модифікацією грифа та налаштуванням відповідно до ладової специфіки національної народної музики. Деякі з позначених автором різновидів гітари у В'єтнамі (шестиструнна, електрична) здобули подальшого розвитку в культурі різних країн, у тому числі в Україні, що свідчить про полікультурний зміст інструментального (гітарного) явища.

Аналіз генезису в'єтнамського інструментального (гітарного) мистецтва дозволив визначити ідентичні шляхи розвитку цієї галузі у В'єтнамі та Україні, які ми пропонуємо розглядати у такій послідовності: від народного (аматорського) музикування через популярний (масовий) жанр до професійної (академічної) практики.

Ми поділяємо думку Фан Динь Тан, який справедливо зазначає, що процес академізації (професіоналізації) гітарної галузі відбувався завдяки конкурсній справі та композиторській діяльності, які стали основою формування національної інструментальної (гітарної) освіти у В'єтнамі та Україні, сприяли збільшенню музичного оригінального репертуару, розбудові виконавських засобів музичної виразності, розвитку естетичної культури та стилю виконавців. Виконавська манера гітаристів, за Фан Динь Тан, має свої характерні ознаки: активна інтонаційно-мелодійна чутливість, темброва виразність, національна характерність, поліфонічність, імпровізаційність, що вирізняє інструментальну (гітарну) галузь від інших виконавських напрямків.

Аналіз контексту культурно-історичних подій та динаміки розвитку інструментальної (гітарної) галузі дозволив визначити схожі тенденції цього процесу у В'єтнамі та Україні:

- перехід аматорських форм музикування на рівень масової просвітницької діяльності гітаристів;
- активна просвітницька діяльність гітаристів як основа формування змісту та процесу організації музичної освіти за фахом;
- поліцентричність інструментальної (гітарної) галузі як синтез народного та професійного мистецтва.

Історико-культурологічний аналіз розвитку інструментальної (гітарної) галузі представлено в роботі Аль Фатих Хуссейн Ахмеда „Гітара в музичній культурі Судану: історія становлення та розвитку”, в якій автор висвітлює процес еволюції явища шляхом співставлення двох світових релігій – ісламу та християнства. Розкриваючи релігійний сенс інструментального (гітарного) виконавства дослідник акцентує увагу на інтеркультурному аспекті цього явища, висвітлює передумови його становлення та тенденції розвитку в різних країнах. Дійсно, музичні традиції відповідають естетичним запитам певної нації, які виформуються під впливом соціальних, економічних, геополітичних чинників та релігійних уподобань більшості суспільства та складають, за А. Куліш, його національну унікальність. І в цьому сенсі інструментальна (гітарна) галузь в різних країнах має індивідуальний характер розвитку, проте універсальність цього явища не викликає сумніву.

Аль Фатих Хуссейн Ахмед у процесі аналізу тенденцій розвитку інструментального (гітарного) мистецтва Судану піднімає коло важливих проблем цього процесу. Автор зазначає, що формування професійної освіти за фахом гальмує невизначеність єдиних освітніх критеріїв до підготовки гітаристів та низька зацікавленість до цього виду музичного мистецтва в окремих регіонах країни. Цікаво, що схожі проблеми спостерігаємо в системі музичної освіти України на сучасному етапі: з одного боку, констатуємо процес підвищення зацікавленості суспільства до інструментальної (гітарної) освіти в обласних культурних

центрах, а з іншого, відмічаємо гальмівні тенденції розвитку гітарної освітньої практики в окремих регіонах країни, які вбачаємо у відсутності висококваліфікованих кадрів, здатних забезпечити якісну підготовку музикантів за фахом[1]. І в цьому сенсі можемо зробити висновок, що процес формування вітчизняної інструментальної (гітарної) освіти знаходиться на стадії розвитку та потребує поглибленого аналізу проблем у сфері гітарного мистецтва, вивчення виконавсько-педагогічного досвіду різних країн з метою запровадження ефективних технологій у процес фахової підготовки гітаристів. Порівняльний аналіз розвитку інструментальної (гітарної) галузі у Судані та Україні дав можливість окреслити схожі проблеми цього процесу у двох країнах, визначити перспективи подальших наукових розвідок у сфері вітчизняної інструментальної (гітарної) освітньої практики.

Історико-культурологічний аналіз галузевої літератури дозволив виокремити вектор досліджень, в яких розглянуто розвиток інструментального (гітарного) виконавства в окремих регіонах або містах різних країн. Так, в роботі В. Сидоренко „Гітарна традиція Львова як складова академічного народно-інструментального мистецтва України” проаналізовано розвиток інструментального (гітарного) мистецтва в Західному регіоні України. Автор досліджує творчу діяльність композиторів та їх вплив на розвиток галузі, визначає коло проблем у сфері вітчизняної професійної інструментальної (гітарної) освіти, методики фахової підготовки, організації та змісту навчального процесу тощо [9].

Цікавим з позиції історико-культурологічного підходу є органологічний аналіз гітарного мистецтва, визначення передумов розвитку галузі в Україні, які В. Сидоренко вбачає через мистецтво жонглерів і менестрелів IX –XIV століття [Там само]. Спираючись на думку Т. Ліванової констатуємо, що саме „вільні музиканти” протягом тривалого часу були єдиними представниками світської музичної культури та вважаємо, що саме вони виконали важливу історичну місію – розвиток та популяризація інструментального виконавства.

Проте формування професійного гітарного виконавства в Європі, за В. Сидоренко, розпочато у XVI столітті та пов'язано з діяльністю композитора та гітариста-виконавця Дж. Монтесардо, який започаткував буквену техніку запису гітарної партії. Саме в цей період з'являються „актуальні” виконавські форми – поліфонічні або варіаційні (тенто або тьенто) [Там само, с. 20], які стійко увійшли у концертний репертуар сучасних гітаристів.

Процес подальшого професійного зростання у сфері інструментальної (гітарної) практики відбувся у XVII столітті, що пов'язано з діяльністю відомого іспанського виконавця, композитора та методиста Г. Санца, який видав збірку інструкцій та методичних рекомендацій для гітаристів. Спираючись на думку дослідників можемо зробити висновок, що саме період XVII століття слід вважати відправним у процесі подальшого розвитку академічної гітари. Епіцентром розквіту академічного гітарного мистецтва у цей період

стали Іспанія, Італія та Франція, проте гітарна виконавська практика в цих країнах відмічається індивідуальним підходом у використанні видів цього інструменту (п'ятиструнна, шестиструнна або чотириохструнна) відповідно до культурно-естетичних запитів кожної нації. Стає зрозумілим, що процес академізації інструментального (гітарного) мистецтва розпочато в країнах Заходу у XVII столітті, тоді як в Україні – на початку XX століття, що дозволяє пояснити гальмівні тенденції у сфері вітчизняної гітарної освіти, яка довгі роки залишалась за межами європейських культуроосвітніх традицій.

Цікавою з позиції історико-культурологічного аналізу розвитку інструментального (гітарного) мистецтва є робота Д. Крутікова „Гитарное искусство Петербурга – Петрограда – Ленинграда в первой половине XX века”, в якій автор піднімає коло питань, пов'язаних з процесами становлення явища в певному регіоні (Санкт-Петербурзі), формування освіти за фахом, виробництва гітарного інструментарію, функціонування гітарних гуртків на початку XX століття та їх значенні у контексті академізації інструментальної (гітарної) галузі [5]. Дослідник визначає передумови становлення гітарного явища в Росії, характеризує кризові події, які гальмували процес розвитку гітарного виконавства та освіти в певному регіоні (Санкт-Петербурзі) на початку 1940-х років XX століття, визначає позитивний вплив польських та англійських діячів на формування виконавської культури російських гітаристів-виконавців та освіти за фахом. В роботі автор визначає історичну періодизацію розвитку гітарного мистецтва Росії, проте особливу зацікавленість викликає інформація про те, що процес становлення російської системи фахової освіти розпочато на початку XIX століття, який пов'язаний з діяльністю видатних діячів (С. Аксенов, І. Гельд, М. Висотського, В. Морков) у сфері виконавства, видавництва методичної літератури, концертної практики [с. 13]. У контексті співставлення історичних тенденцій розвитку інструментальної (гітарної) галузі в Росії та Україні стає зрозуміло, що еволюція цього явища в двох країнах має схожі характеристики, проте в останній процес становлення освіти за фахом відбувався значно пізніше від російської більш ніж на сто років. Не зважаючи на цей факт можемо свідчити про те, що вітчизняна інструментальна (гітарна) галузь стрімко розвивалась протягом XX століття, показниками якої стали: якісна система фахової підготовки гітаристів, видатні виконавці та відомі викладачі, які сьогодні уславлюють українську гітарну школу за межами країни.

До історико-культурологічного аналізу інструментальної (гітарної) галузі у Росії звертається дослідник В. Ганєєв, який акцентує увагу на суперечностях у визначенні її статусу (академічного або народного) у сучасній мистецькій культурі [2]. Дійсно, проблема визначення статусу цього явища складає привід для дискусій серед музикантів-професіоналів України, адже зароджуючись в межах народного (аматорського) музикування

інструментальна (гітарна) галузь довгі роки залишалась любительським видом мистецтва. Ми поділяємо думку дослідника, який зазначає, що класифікація гітари як народному інструменту склалась з причин існування у пострадянському просторі декількох різновидів гітар (шестиструнної та семиструнної), негативних політичних тенденцій, який супроводжувались ідеологічним диктатом та ізоляваністю країн СРСР від світової спільноти [2, с. 3].

Відповідно до соціокультурного статусу інструментальної (гітарної) галузі у пострадянському середовищі формувалась музично-педагогічна освітня система підготовки гітаристів, в якій викладання класичної гітари до сьогодні здійснюється на кафедрах (відділеннях) народних інструментів. Автор зауважує, що особливості еволюції академічної гітари в європейських та пострадянських країнах мають схожі характеристики та збігаються з тенденціями розвитку інших інструментальних шкіл, наприклад, скрипкою, фортепіано, що дозволяє свідчити про багатий арсенал оригінального репертуару та якісну систему професійного навчання, яка містить методичні основи викладання гри на інструменті. Ми поділяємо думку В. Ганєєва, який зазначає, що невизначеність академічного статусу інструментальної (гітарної) галузі у сфері музично-педагогічної освіти суперечить академічній сутності гітари та вимагає принципових змін в системі підготовки гітаристів на всіх освітніх рівнях задля її наближення до світових культурологічних тенденцій.

У контексті популярної культури середини ХХ століття гітарне мистецтво проаналізовано у статті Є. Мошака [7]. Автор у процесі порівняльного аналізу академічної та популярної музичних тенденцій цього періоду зазначає, що гітарне виконавство здобуло популярності серед широкого суспільного загалу саме в масовому середовищі, наприклад, у джазі та року, які зайняли ключову позицію в західноєвропейській сучасній культурі. Дослідник розглядає джазову музику як самостійний напрямок музичної культури, якій характерна специфічна жанрово-стильова система, відповідний комплекс виразних засобів, композиційні нормативи і художньо-виконавська естетика. Проаналізований аспект розвитку джазової гітари Є. Мошаком важливий з позиції історико-культурологічного аналізу, адже враховуючи багатство і різноманітність технічних виконавських засобів у музичній культурі середини ХХ століття, гітарна галузь систематично збільшує стильовий арсенал виконавських можливостей та під впливом культурно-історичної трансформації виформовує нові художні форми інструментального (гітарного) мистецтва. Імпровізаційність як основний чинник гітарної виконавської практики у музичній культурі середини ХХ століття став стимулом для створення універсальної технічно-виконавської бази гітаристів.

Нам імпонує концепція розвитку інструментальної (гітарної) галузі у історико-культурологічному контексті дослідниці Н. Якименко. Авторка досліджує процес еволюції

цього явища у синтезі академічної та джазової музичних традицій [14]. Ми погоджуємося з думкою дослідниці, яка зазначає, що процес еволюції музикування на акустичній гітарі – від найпростіших форм блюзу до складних зразкам джазової музики відбувався під впливом європейської академічної культури. І в цьому сенсі виформовувався певний музичний напрямок інструментального (гітарного) мистецтва, який здобув гілки-продовження в синкретичних формах (класичній та джазовій гітарній практиці). Синтез полярних музичних напрямків у певній інструментальній галузі, спираючись на термінологію О. Устименко-Косоріч визначаємо як полістиль [12].

Спираючись на думку науковців вважаємо, що розвиток інструментальної (гітарної) галузі у синкретичних формах заклав основу для формування унікального музичного напрямку, в якому спостерігаємо діалогічність з класичними музичними традиціями (творчість джазових музикантів, виконавська майстерність яких формувалась під впливом академічних тенденцій) і діалог із джазом (творчість представників академічної гітарної школи, виконавський стиль яких здобув джазових характеристик). Проте, полістилістичні тенденції у контексті історичного розвитку інструментального (гітарного) виконавства спостерігаємо не тільки в синкретичних формах класичної та джазової традицій. У середині ХХ століття вбачаємо діалог академічної та фольклорної музично-виконавських традицій, які стійко увійшли у творчо-виконавську діяльність сучасних гітаристів. Отже, аналіз еволюції гітарного мистецтва у історико-культурологічному контексті дозволив Н. Якименко визначити цей процес як „інші шляхи” [14], акцентуючи увагу на трансформаційних процесах розвитку цього явища та його синкретичних музично-стильових тенденціях.

Спираючись на думку Н. Якименко, визначимо історико-культурні тенденції розвитку інструментальної (гітарної) галузі у ХХ столітті:

- взаємопроникнення і взаємозбагачення різних виконавських і культурних традицій;
- особливий музично-естетичний простір для постійного оновлення та розвитку гітарного виконавства;
- збагачення репертуару завдяки композиторському досвіду у сфері інтегрованих музичних жанрів.

Констатуємо, що у середині ХХ століття сформувалась самобутня інструментальна (гітарна) галузь музичного мистецтва з відповідним репертуаром, арсеналом музично-виражальних засобів і технічних прийомів, професійною практикою підготовки гітаристів.

З позиції історико-культурологічного аналізу розвитку інструментальної (гітарної) галузі звертається Г. Тихонравова, яка звертає увагу на її семантичні характеристики. Авторка зазначає, що у процесі трансформації інструментальної (гітарної) галузі

визначились ментальні образи певних національних культур: 1) образ Іспанії (шестиструнна гітара); 2) образ російського колориту (семиструнна гітара); 3) образ циганської вільності і пристрасті (семиструнна і шестиструнна гітари) [11]. Дослідниця пропонує власну класифікацію інструментальної (гітарної) галузі, в основу якої має бути покладено соціальні, образно-семантичні, етнічні та професійні ознаки, а саме:

- романтична закоханість, любовна мрія;
- фатальна пристрасть;
- роздуми і внутрішнє зосередження;
- співрозмовник;
- автобіографічне оповідання;
- ліричний монолог;
- розваги [11, с. 6].

На нашу думку класифікація інструментальної (гітарної) галузі Г. Тихонравової заснована на суто семантичному підході, але професійні, ментальні, національні характеристики культууроосвітнього явища майже не висвітлені. Не зважаючи на поверховий аналіз дослідниці розвитку інструментальної (гітарної) галузі можемо дійти висновку, що запропоновані автором складові класифікації висвітлюють національний характер кожної країни [11], які відбиваються через „інструментально-гітарну модель”.

Історико-культурологічний аналіз розвитку інструментальної (гітарної) освіти в Україні у сучасному науково-педагогічному дискурсі дав можливість окреслити коло проблем, які сьогодні перебувають на стадії наукового осмислення. З’ясовано, що інструментальна (гітарна) галузь є сучасним самостійним культууроосвітнім явищем, в межах якої виформовуються стильові виконавські форми, освітні технології у сфері підготовки професійних гітаристів, збагачується виконавський репертуар, удосконалюється зміст навчання музикантів на всіх рівнях музично-педагогічної системи, вирішується коло проблем, пов’язаних з визначенням соціокультурного статусу цього явища з метою його наближення до світових культууроосвітніх стандартів.

Аналіз процесу розвитку (інструментальної) гітарної освіти висвітлено в працях українських науковців на основі історико-педагогічного підходу. Так, О. Солдатенко досліджує витoki становлення європейської школи підготовки гітаристів, які, за свідченням автора започатковані у XVIII – XIX столітті. Генезис гітарної європейської традиції дослідник здійснює на основі співставлення двох інструментальних шкіл – іспанської та італійської. За висловом автора, сучасна іспанська класична школа переважає італійську. Відмінності цих двох шкіл, в загальних рисах, полягають в тому, що:

- італійці вбачають в гітарі інструмент для акомпанування, хоча і створили багату сольну літературу. Разом з тим, ця література розрахована на віртуозне виконання. Виконання цього стилю досягалось через легку манеру тримати інструмент, постановку, аплікатуру, рідкісне вживання барре, максимальному використанні відкритих струн. Все це робило звук приємним, але дещо одноманітним. Навіть кращі віртуози (М. Джуліані) писали для гітари не відхиляючись від встановлених правил.
- іспанська школа трактує гітару як сольний інструмент. Іспанська гітарна література відрізняється глибиною, змістовністю, має поліфонічний характер і розкриває всі можливості інструменту. Звідси і саме ставлення до інструменту серйозніше: строгість постановки, яка дає максимальні зручності для техніки; барре, як основа аплікатури лівої руки; більш широке виконання позицій; нігтьовий спосіб видобування звуку [10].

Стає зрозумілим, що українська освіта за фахом побудована на європейській інструментальній традиції інструментального (гітарного) виконавства, в основу якої покладено академічність, зручність та універсальність музикування на інструменті.

Педагогічний аспект розвитку інструментальної (гітарної) освіти розкрито в дисертації Н. Дмитрієвої „Професійна підготовка учнів музичного училища у класі шестиструнної класичної гітари” [3]. Ми розділяємо думку автора, яка зазначає, що в останні роки інтерес до навчання гри на гітарі значно виріс, що обумовило необхідність збільшення кількості професійних педагогів-гітаристів, особливо на рівні початкової музичної освіти.

Проблеми дефіциту професійних кадрів зберігає злободенність, адже класичну гітару в ДМШ змушені викладати педагоги, які не мають навіть початкової фахової підготовки, що відбивається на їх практичному та методичному досвіді, як результат – низький рівень якості навчання гітаристів в межах спеціалізованих музичних закладів. Негативні тенденції щодо підготовки професійних гітаристів спостерігаються на всіх ланках музичної освіти, особливо у містах України, які віддалені від музичних академій, інститутів або факультетів мистецтв, в межах яких здійснюється процес навчання професійних викладачів за фахом.

Н. Дмитрієва пропонує власну концепцію щодо вирішення проблеми збільшення професійних викладачів за фахом, а саме:

- забезпечення взаємозв'язку методичної та виконавської підготовки учнів у контексті поєднання різних форм організації навчання, у тому числі індивідуального та групового, що має позитивний вплив на ефективність фахової підготовки;
- необхідність введення в процес навчання учнів-гітаристів на всіх рівнях музичної освіти спеціалізованого курсу методики навчання гри на класичній

гітарі, забезпечення відповідного змісту цього курсу і необхідного контролю його засвоєння учнями;

- забезпечення правильності підбору навчального репертуару учнів-гітаристів в процесі навчання з урахуванням як індивідуальних здібностей учня, так і специфіки музичного твору; важливим є комплексне формування як технічного, так і художнього потенціалу учня;
- координація спеціальної музичної підготовки з виховними аспектами навчання;
- ефективне проведення педагогічної практики гітаристів у процесі навчання в музичному училищі та ВНЗ [3, с. 6].

Ми поділяємо думку дослідниці, проте вважаємо, що ефективним інструментом у вирішенні проблеми дефіциту кваліфікованих гітаристів може стати залучення випускників вищих навчальних закладів та їх викладачів до навчального процесу початкових та середніх навчальних закладах з метою надання методичної підтримки, практичного досвіду та навпаки, проходження курсів підвищення кваліфікації вчителями ДМШ та музичних училищ на базі вищих мистецько-педагогічних установ.

Цікавою з позиції історико-педагогічного підходу є робота М. Самохіної „Формування виконавських умінь і навичок учнів дитячої музичної школи у класі гітари” [8]. Автор окреслює коло проблем, пов’язаних з фаховою підготовкою гітаристів на рівні початкової музичної школи та пояснює це тривалим функціонуванням інструментальної (гітарної) практики за межами академічної музичної освіти. Саме тому в реаліях сьогодення гостро назріла потреба у методичній та історичній літературі, в якій було б запропоновано рекомендації щодо художнього та технічного розвитку гітаристів. Одним з традиційних педагогічних принципів гітаристів є спирання на методичний доробок представників інструментальних шкіл-партнерів – відомих піаністів, скрипалів, віолончелістів та інших музикантів. Однак, у зв’язку з ускладненням репертуару гітаристів у сучасних реаліях такий універсальний принцип не відповідає технологічним особливостям та специфіці гри на гітарі. Саме тому аналіз розвитку вітчизняної інструментальної (гітарної) освіти, окреслення проблем та визначення шляхів їх подолання зберігає злободенність.

Іншим вектором дослідження інструментальної (гітарної) освіти є музикознавчий підхід до розвитку галузі. У цьому сенсі звертаємо увагу на дисертаційне дослідження М. Михайленка „Теоретичні основи формування виконавської майстерності гітариста” [6], в якому висвітлено теоретичні та історичні аспекти еволюції українського гітарного мистецтва, окреслено коло соціокультурних проблем функціонування галузі. На основі системного аналізу сучасного гітарного виконавства як цілісного явища у порівнянні з

традиційним методичним забезпеченням у контексті розгляду фахової педагогіки та наукових пошуків автор висвітлює кардинальні проблеми формування виконавської майстерності гітариста, а саме: фізіологічні та художні аспекти гітарної техніки, порівняльний аналіз виражальних засобів інструмента (традиційних і новітніх), інтерпретаційний контекст технологічного мислення гітариста, питання вдосконалення прийомів гри, психотехніки [6, с. 4].

Також робота М. Михайленка є цікавою з позиції її теоретичної значущості. Вперше до фахової лексики та наукового вжитку запропоновано актуальні гітарні терміни – „лінійна” та „педальна аплікатура”, „аплікатурний монотип”, які півстоліття використовуються у професійній практиці, проте не отримали науково-методичного обґрунтування; введено низку нових для музичної педагогіки й методики понять і термінів, запозичених із суміжних галузей виконавського мистецтва, зокрема: інтонаційність інструмента, виконавський тонус, ритмодинаміка, технічна домінанта, динамічна ввіднотоновість, агогічне акцентування, стрибковий рух, які значно розширили термінологічну базу гітаристів [Там само].

Дослідник Т. Іванніков звертається до вивчення процесів глобалізації гітарного мистецтва в сферах виконавства і композиторської творчості; висвітлює сучасну ситуацію розвитку гітарних виконавських шкіл в аспекті міжкультурної взаємодії (диференціації, екстраполяції, асиміляції, інтеграції, конвергенції, універсализації та глобалізації); характеризує постмодерністські тенденції гітарної музики з позиції інтерпретуючого мислення як основної функції творчості; визначає процеси реконструювання старовинних жанрових моделей у сучасній гітарній музиці тощо [4, с. 6]. Не зважаючи на суто музикознавчий напрямок роботи, автор звертається до аналізу системи вітчизняної освіти за фахом. За висловом дослідника, постійне зростання популярності гітари у суспільстві протягом другої половини ХХ століття викликав необхідність серйозних структурних змін в програмах музичних навчальних закладів у зв'язку з відкриттям гітарних класів і залученням великої кількості викладачів, які мають професійну підготовку [Там само]. Особливу роль у процесі розвитку вітчизняного гітарного мистецтва відіграло запровадження класичної гітари в систему вищої музичної освіти. Саме в період другої половини ХХ століття в музичних вузах Донецька (1978), Харкова (1989), Одеси (1992), Дніпропетровська (2004) відкриваються класи гітари, що зумовило звернутися провідних виконавців та діячів мистецтва до написання відповідних навчально-методичних посібників та навчального забезпечення. Результатом багаторічної педагогічної роботи стали методичні праці Н. Михайленка, В. Доценка, рекомендовані для викладачів середніх та вищих навчальних музичних закладів України [Там само]. Ми погоджуємося з думкою Т. Іваннікова про те, що завдяки активній творчій діяльності талановитих педагогів, виконавський рівень сучасної

молоді до сьогоднішнього дня стрімко виріс до загальносвітових стандартів, про що свідчать численні перемоги українських гітаристів на міжнародних конкурсах.

На основі джерельної бази дослідження визначимо наукові підходи до вивчення розвитку інструментальної (гітарної) освіти.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до вивчення розвитку інструментальної (гітарної) освіти

Підходи	Зміст	Автори
<i>Історико-культурологічний</i>	Інструментальна (гітарна) галузь є сучасним самостійним культуроосвітнім явищем, в межах якої виформовуються стильові виконавські форми, освітні технології у сфері підготовки професійних гітаристів, збагачується виконавський репертуар, удосконалюється зміст навчання музикантів на всіх рівнях музично-педагогічної системи, вирішується коло проблем, пов'язаних з визначенням соціокультурного статусу цього явища з метою його наближення до світових культуроосвітніх стандартів.	Аль Фатих Хуссейн Ахмед [1] В. Ганєєв [2] Д. Крутіков [5] Є. Мошак [6] В. Сидоренко [9] Г. Тихонравова [11] Фан Динь Тан [13] Н. Якименко [14]
<i>Історико-педагогічний</i>	У контексті аналізу інструментальної (гітарної) галузі висвітлено коло питань, а саме: еволюція освіти за фахом, підготовка гітаристів на різних рівнях музичної освіти, методика навчання, методичне забезпечення тощо.	Н. Дмитрієва [3] М. Самохіна [8] О. Солдатенко [10]
<i>Музикознавчий</i>	Висвітлено теоретичні та історичні аспекти еволюції українського гітарного мистецтва, окреслено коло соціокультурних проблем функціонування галузі. Окреслено проблеми формування виконавської майстерності гітариста, а саме: фізіологічні та художні аспекти гітарної техніки, порівняльний аналіз виражальних засобів інструмента (традиційних і новітніх), інтерпретаційний контекст технологічного мислення гітариста, питання вдосконалення прийомів гри, психотехніки	Т. Іванніков [4] М. Михайленко [7]
<i>Органологічний</i>	У контексті органологічного аналізу розвитку інструментальної (гітарної) галузі схарактеризовано витоки походження інструменту в різних країнах, визначено класифікацію його видів, визначено концепт сучасної академічної моделі гітари.	В. Сидоренко [9] Фан Динь Тан [13]
<i>Семантичний</i>	Запропоновано класифікацію інструментальної (гітарної) галузі, яка висвітлює ментальний складник певного суспільства-нації через інструментально-гітарну модель.	Г. Тихонравова [11]

Висновки. З'ясовано, що більша частина наукових робіт має дидактичний характер, зокрема розглядаються окремі аспекти розвитку виконавських здібностей гітаристів на рівні початкової та середньої ланок; обговорюються психологічні та вікові аспекти в процесі формування творчої особистості в умовах музично-освітніх установ. Проблеми підготовки фахівців до виконавсько-педагогічної діяльності в умовах реформування системи вищої освіти майже не розробляються, а окремі, менш актуальні теми вивчають одночасно кілька науковців, що свідчить про безсистемність досліджень розвитку вітчизняної інструментальної (гітарної) галузі.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел стосовно стану дослідженості проблеми розвитку інструментальної (гітарної) освіти дозволив констатувати, що в останні десять років до вивчення тенденцій розвитку цієї галузі українські дослідники не зверталися; наявні роботи науковців відзначаються різноплановістю й не забезпечують повноти інформації щодо сучасного стану системи підготовки гітаристів в Україні; різні аспекти проблеми підготовки гітаристів представлені переважно в публікаціях, а вагомих дисертаційних робіт і монографій обмаль, що актуалізувало питання розробки історико-педагогічного проекту власного дослідження.

Література

1. Аль – Фатих Хуссейн Ахмед. Гитара в музыкальной культуре Судана. История становления и развития : автореф. ... дис. на соискание науч. степени канд. искусствоведения : 17.00.02 „Музыкальное искусство” / Аль – Фатих Хуссейн Ахмед. – М., 1997. – 23 с.
2. Ганеев В. Р. Классическая гитара в России: к проблеме академического статуса : автореф. ... дис. на соискание науч. степени канд. искусствоведения : 17.00.02 „Музыкальное искусство” / В. Р. Ганеев. – С., 2006. – 23 с.
3. Дмитриева Н. Н. Профессиональная подготовка учащихся музыкального училища в классе шестиструнной классической гитары : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. / Наталья Николаевна Дмитриева. – Москва, 2004. – 232 с.
4. Иванников Т. П.. Тенденции развития гитарного искусства 1970 – 2010 годов. : дис. ... канд. искусствоведения : 17.00.03. / Иванников Тимур Павлович. – Харьков, 2012. – 255 с.
5. Крутиков Д. И. Гитарное искусство Петербурга – Петрограда – Ленинграда в первой половине XX века : автореф. ... дис. на соискание науч. степени канд. искусствоведения : 17.00.02 „Музыкальное искусство” / Д. И. Крутиков. – СПб, 2011. – 25 с.

6. Михайленко Н. П. Теоретические основы формирования исполнительского мастерства гитариста : дис. ... канд. искусствоведения : 17.00.03. / Николай Петрович Михайленко. – Киев, 2011. – 198 с.

7. Мошак Е. Г. Традиции гитарной музыки в контексте европейской музыкальной культуры второй половины XX века : автореферат дис. ... на соискание науч. степени канд. искусствоведения : 17.00.03 „Музыкальное искусство” / Е. Г. Мошак. – О., 2012. – 16 с.

8. Самохина М. А. Формирование исполнительских умений и навыков учащихся детской музыкальной школы в классе гитары : дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.02. / Маргарита Анатольевна Самохина. – Москва, 2005. – 165 с.

9. Сидоренко В. Л. Гітарна традиція Львова як складова академічного народно-інструментального мистецтва України : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. / Сидоренко Вікторія Леонідівна. – Львів, 2009. – 231 с.

10. Солдатенко О. І. Історичні витоки європейської школи підготовки гітаристів, започатковані у XVIII-XIX століттях [Електронний ресурс] / О. І. Солдатенко // Педагогічні концепції технологічної та професійної освіти в умовах європейського співробітництва : сайт. – Режим доступу : https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Ffirbisnbuv.gov.ua%2Fcgibin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgibirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FVchdpuP_2013_1_108_39.pdf&lang=uk&c=5659dd771901. – Заголовок з екрана. – Дата звернення : 28.11.2015 р.

11. Тихонравова А В. Семиструнная гитара во времени и пространстве музыкального искусства: органо-логические и исполнительские аспекты : дис. ... канд. искусствоведения : 17.00.03. / Анна Валерьевна Тихонравова. – Харьков, 2014. – 319 с.

12. Устименко-Косоріч О. А. Сербська баянно-акордеонна школа: історія та сучасність : монографія / О. А. Устименко-Косоріч. – Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 352 с.

13. Фан Дин Тан. Гитарное искусство Вьетнама / в контексте мирового гитарного искусства : автореф. ... дис. на соискание науч. степени канд. искусствоведения : 17.00.03 „Музыкальное искусство” / Фан Дин Тан. – К., 1996. – 26 с.

14. Якименко Н. С. Акустическая гитара в диалоге с академической и джазовой традициями : автореф. ... дис. на соискание науч. степени канд. Искусствоведения : 17.00.02 „Музыкальное искусство” / Н. С. Якименко. – Н., 2012. – 25 с.

UDC 37.011.3 – 057.4 :(786.8 : 78.03)

Anatoliy Kovalenko,
researcher Department
instrumental performance
Pavlo Tychyna Uman State
Pedagogical University

Abstract. Kovalenko A. Methodological bases of instrumental (guitar) industry. The article examines the genesis of instrumental (guitar) education is nearly half a century in demand among young people and social public. It is proved that from the middle of the twentieth century guitar industry rapidly became in music education at all educational and skill levels, whose members now represent national guitar school at major international competitions, concert events, workshops, efficiently train specialists in culture and art , teachers by profession. However, guitar art is outside the attention of scientists, most of them works covering some aspects of guitar education in the country, indicating that the local nature of research.

Keywords: methodological fundamentals, instrumental (guitar) education, singers, music, practice, training, teaching experience.